

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 DERSİ UZUN TEZİ

“DEĞİŞEN DUYGULAR VE TOPLUMSAL DEĞER YARGILARI”

Danışman Öğretmen: Levent TOPRAK

Öğrencinin Adı : Yağmur

Öğrencinin Soyadı: ERİŞEN

Diploma Numarası: D11290029

Sözcük Sayısı: 3407

Araştırma Sorusu: Mehmet Rauf'un Eylül adlı yapıtında evlilik olgusu karakterlerin duygu durumları üzerinden nasıl işlenmiştir ?

ÖZ (Abstract)

Bu çalışma, Uluslararası Bakalorya Programı A1 dersi kapsamında bitirme tezi olarak hazırlanmıştır. Bu uzun tezde, Mehmet Rauf'un "Eylül" adlı yapıtında, evlilik olgusunun karakterlerin iç dünyalarına ve kişiliklerine göre nasıl değiştiği sorusuna dönemin değer yargıları bağlamında yanıt bulunmaya çalışılmış ve bu durumun sonuçları değerlendirilmiştir. Tez, temelde değişen çevre koşullarının ve uzamın figürler üzerindeki etkisini incelemek adına tek bir boyutta ele alınmıştır. Yapıttaki ana figürlerin ve yan figürlerin ise alt başlıklar yardımıyla, bu bağlamda yapıttan örneklemeler ve alıntılar ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, figürler arasındaki zıtlıkların, ortak noktaların ve figürlere özgü bakış açılarının incelenmesiyle gerçekleştirilmiştir. Sonuç bölümünde ise, "ilk psikolojik roman" olarak değerlendirilen yapıtta Mehmet Rauf'un okuyucuya neyi aktarmak istediği üzerinde durulmuştur. Yapıttaki figürlerin farklı karakterler yapılarına sahip olmalarının; figürlerin evlilikten beklentilerinin ve evlilik algılarının farklı olmasına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapıtta aynı dönemde ve değer yargıları ile yaşayan figürlerin arasındaki farklılıkların ise özellikle yetiştirilme tarzına ve düşünce yapısına bağlı olduğu görülmüş, tezin doğruluğunun tartışılmasıyla inceleme tamamlanmıştır.

Sözcük sayısı: 157

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	4
ÖNEMLİ KARAKTERLERİN ESERİN BÜTÜNLÜĞÜ İÇERİSİNDE VE <i>EVLİLİK</i> TEMASI ETRAFINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	
1) SUAD	5
2) NECİB	9
3) HACER	11
4) SÜREYYA	14
SONUÇ	16
KAYNAKÇA	16

Araştırma Sorusu: Mehmet Rauf'un ‘Eylül’ adlı yapıtında evlilik olgusu karakterlerin duygu durumları üzerinden nasıl işlenmiştir ?

GİRİŞ

İnsanların davranışları, içinde yaşadıkları toplumun değer yargılarına göre şekillenir ve sınırlanır, bu durum pek çok esere konu olmuştur. Osmanlı'nın son döneminde (1900'ler) Batılılaşma ve geleneksellik arasında bocalayan toplumda çıkış yolları ararken edebiyatta da yeni akımlar çıkmıştır. Bunların başında gelen Servet-i Fünun akımı yazarları okuyucuya toplumsal konulardansa daha bireysel ve psikolojik konuları yansıtmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil gibi yazarlar bireysellik ve öznellik konusunu çokça ele almış ve yapıtlarında aşklar, ahlaki ikilemler ve karakterlerin duygu durumlarının değişimini konu etmiştir. Mehmet Rauf da dönemin özelliklerini yansıtmamanın bir adım ötesine geçerek Türk Edebiyatının ilk psikolojik romanını yazmıştır. ‘Eylül’ adlı bu yapıtta toplumun değer yargılarına göre farklılık gösteren üç adet aile figürü ortaya konmuştur. Süreyya ve Suad'ın ideal ve zamanın şartlarına göre modern sayılabilecek evlilikleri, Hacer ve Fatin'in zoraki ve ‘garip’ evlilikleri ve de yapıtta çok bahsedilmese de Süreyya'nın anne ve babası geleneksel ve katı bir evlilikleri. Hacer ile Fatin geleneksellikten ve ideallikten uzak ve toplumun değer yargılarına göre kötü sayılabilecek bir evliliği sembolize etmektedir, bunun ile zıtlık oluşturan Suad ile Süreyya ise ideal, geleneklere bağlı fakat bunun yanında çağdaş olabilmeyi başarmış bir evliliği sembolize etmektedir. Mehmet Rauf ‘Eylül’ adlı yapıtında; ana karakter olan Suad ve Necib üzerinden zamanın değer yargılarına göre şekil alan yasak bir aşkı anlatmıştır. Romanda evlilik olgusu çoğunlukla Suad ve kocası Süreyya üzerinden aktarılmıştır. Bu karakterler bir aşk evliliğinin olabilecek en mutlu ve huzurlu halini sergilemektedirler. İki karakter de birbirini sevmekte ve birbirlerini mutlu etmek için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Özellikle Suad çok sevdiği kocasının mutluluğu için çabalamaktadır. Necib ise bu romanda Suad ve Süreyya'nın evliliğine imrenen bekâr bir karakter olarak ele alınmıştır. Necib ise gördüğü ve içinde bulunduğu

ortamlardan dolayı evliliğe hiç sıcak bakmayan ve istemeyen birisidir, bunun sebebi ise tanıdığı her kadının aynı oluşudur. Fakat ne zaman Suad ve Süreyya ile zaman geçirse ikisinin arasındaki sevgi bağını ve mutlu ilişkiyi görüp evliliğe heves etmektedir. Yapıtta sırası ile Suad ve Süreyya'nın evliliklerinin bu durumu ve Suad ile Necib arasında geçen olaylara bağlı olarak; evliliğe olan bakış açılarının (özellikle Suad ve Necib'in) ve karakterlerin psikolojilerinin değişimi okuyucuya aktarılmıştır. Evliliğe olan bakış açılarının değişiminin yanında da Hacer ve Suad karakterleri arasında zıtlık oluşturularak okuyucunun gözünde bir ideal evlilik resmi çizilmeye çalışılmıştır. Yapıtta olaylar karakterlerin duygu durumları üzerinden okuyucuya yansıtıldığı için, yapıt boyunca ele alınacak konunun figürler üzerinden yürütülmesi ve irdelenmesi doğru olacaktır.

ÖNEMLİ KARAKTERLERİN ESERİN BÜTÜNLÜĞÜ İÇERİSİNDE VE *EVLİLİK* TEMASI ETRAFINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1) Suad:

Yapıtta Suad, olması gereken evlilik yapısındaki gibi kocasını seven, düşünen, duygusal ve evliliğinin sağlıklı bir şekilde ilerlemesi ve mutlu geleceği için maddi ve manevi fedakârlıklar yapan bir figür olarak çizilmektedir. Bunlardan en önemlileri kocasının saadeti için yaşadığı çevreden vazgeçmesi ve kocasının ilgilerine saygı duymasındır. Bu durum Boğaziçi'ndeki küçük yalıya taşındıklarında daha yakından görülmektedir. Suad'ı deniz tutmasına ve tekneleri sevmemesine rağmen sürekli teknede olan Süreyya'yı tarafından anlayışla karşılanması gibi.

"... Suad hayatlarını mükemmel, güzel hale getirmek için pek çok çalışarak yoruluyordu. Bezginlik nedir bilmeyen bir ömür kurmak için böyle uğraşıp sonra karşılığını gördükçe, amacına ulaştığı için mutlu oluyordu. İstiyordu ki, Süreyya evde şikâyet edecek hiçbir şey bulamasın..."(Rauf,59)

Ana karakter olan Suad yapıtta ideal kadın ve ideal gelin modelini yansıtmaktadır. Kocasını çok sevmektedir ve onun mutlu olması için elinden gelen her şeyi yapmaya hazırdır. Evliliğine ve kocasına bu kadar bağlı olmasının sebeplerinden biri *“çocukluğunun annesiyle babasının geçimsizliği yüzünden çok zor geçmiş olmasıdır. Her türlü düşüncenin üstünde bulunduğu evlilik hayatı onu sonsuza kadar minnettar kılmıştır.”* (Rauf,9)

Yapıtta “kocasının yerine düşünen Suad” kimliğiyle ön plana çıkan bir figürdür. Suad’ın bu şekilde kurgulanmasının yaşadığı çocukluk ve kocasına olan sevgisi haricinde evliliği ile ilgili kaygılarının olmasıdır.

“Sonra birdenbire korku geldi, Süreyya’yı hayatlarından bıkmış görme endişesi ona garip bir ters tepki vererek sadece Süreyya’dan değil, şimdi kendisinden de korkuyordu. Bunlar sadece Süreyya’ya değil, kendisi de bıktığı için böyle gibi geliyordu. Hayatını seviyecek, mutluluk yaşanılacak bir hayat gibi görmeme bir telaş oluyor, birkaç zamandır zihnini işgal eden şeyler hissedilmez bir zehir ile etki ederek onu ne derece harap ettiğini gösteriyordu.” (Rauf,132)

Süreyya ile aralarında eski ateşin azaldığını eski taşkınlığın her gün biraz daha ılımlıya dönüştüğünü görmektedir. Bu azalan duygulardan dolayı kaygılanırken rahatlmasını sağlayan tek şey aralarındaki günden güne artan samimiyet ve onunla gelen güven duygusu olmuştur. *“...bugünkü samimiyeti dünkü samimiyete tercih ederek bu nedenle duyduğu hüznü gidermeye çalışmaktadır.”* (Rauf,10) Suad’ın en büyük korkusu kocasını üzmemek, onu mutlu edememek ya da hayal kırıklığına uğratmaktır ve bu durumlardan herhangi birinin olmaması için var gücüyle çabalamaktadır. Yani, Suad evliliğindeki olumsuzluklara rağmen mutlu olmak için çabalayan bir kadın olarak karşımıza çıkmaktadır.

1900’lü yıllarda ekonomik hayatın ve ailenin refah seviyesi ne kadar yüksek olursa olsun bu konularda çok da fazla rolü olmayan kadın imajının aksine Suad, Süreyya’nın her yıl “çöplük” dediği bu yazlık ev yerine boğaza bakan bir yalı tutmak için kendi babasından para

istemiş ve evi kiralamıştır. Ekonomik olarak yükün tamamını üstlendiği gibi bütün bu olayı “kadın başına” planlayıp Süreyya’ya sürpriz yapmıştır. Suad, yazları rutin olarak gidilen ve artık tüm cazibesini kaybedip, monotonlaşmış olan bu yazlık yaşantısına bir son verip evliliklerine renk katmak, Süreyya’yı mutlu etmek ve aynı zamanda evliliklerini ayakta tutmak için bulunduğu dönemin kadın figüründen beklenilenden daha fazla çaba göstermektedir.

Süreyya’nın halasının oğlu Necib’in hayatlarına girmesi, hem Suad’ın hem de Necip’in evliliğe ve sevgiye karşı bakış açılarını değiştirmiştir. Necib; zamanın genç, yakışıklı ve zarif bir Beyoğlu beyefendisidir. Evlenme yaşı çoktan gelmiş olmasına rağmen ve yaşlılarının çoğunun evli olmasına rağmen Necib hala bekârdır ve evliliği asla düşünmemektedir. Bunun nedeni Necib’in içinde bulunduğu Beyoğlu yaşantısı sebebi ile insanların dürüstlüğüne olan güveninin azalmış olmasıdır. Bu yapmacık ve samimiysiz yaşantının aksine Suad saf ve masumdur. Necib ile Suad konuşarak değil müzik parçalarıyla duygularını paylaştıkları için kelimelerin uyandırdığı çağrışımlar ve yanlış anlaşılmaktan da uzaktırlar. Her ikisi de kendi kurdukları dünyanın içinde, erdemli hareket etmeye çalışmışlardır. Müzik de kurdukları bu dünyada aralarındaki bağların en güçlüsü olmuştur.

“Öyle oldu ki müzik sustu, konusu devam etti. İkisi de şunda birleşiyorlardı; dünyada müzik gibisi yoktur. Necib için ömrün en tatlı zamanları yalnız çok mutlu olduğu anlar değil, müzikle mesut olduğu zamanlardır” (Rauf,63)

Necib Suad’a çok değer vermekte, ona karşı derin bir saygı duymaktadır. Bu değer veriş ve saygı, zamanla şiddetli bir aşka dönüşür. Genç adam, aşkını her şeye rağmen gizlemektedir. Necib, Suad’ın da kendisini sevdiğini anlamakta gecikmez. Fakat arkadaşına ihanet etmenin üzüntüsü de içten içe kendisini rahatsız eder. Anlatıcı Suad’ı bir ikilem içinde kalan ve bu ikilemin acısını yaşayan bir figür olarak karşımıza çıkarmaktadır. Yaşadığı bu ikilem aşk ve ahlaklı kalmak ikilemidir.

“Derin bir iğrenme içinde bu düşüncenin ne kadar haince, ne kadar kötü bir şey olduğunu düşündü... Necib ile bundan sonraki hayatını bu şüphe ile tamamıyla güç, adeta imkânsız bir hale koymuştu. Böyle bir söz çıkması, başkaları tarafından da buna inanılması ihtimali onu ürkütüyordu.” (Rauf,138-139)

Bu ikilemde de kendisine ve Necib’e zarar gelmesini en aza indirgeyecek yolları seçmiş ve bu tutumda davranışlarını kontrol altına almıştır. *“Demek ki hiçbir zaman Necib’e önceki kadar doğal, içten davranamayacaktı... Bundan sonra onu düşünmeye, ona dair bir söz söylemeye, belki kocası da bir şey hisseder diye ondan bahsetmeye cesaret edemiyordu.”* (Rauf,138-139) Suad ile Necib’in bu duygusal yakınlaşmaları kurgunun olayıdır. Bu ana olayda da tarafların aşklarının mı, yoksa erdemli ve dürüst kalmanın mı peşinden gidecek olmaları olgusu da yapıtın ana sorunsalı olarak karşımıza çıkarılmaktadır.

Yapıtta Necib ve Suad arasında gelişen duygular aile kurumuna yakışmayan, “yasak aşk” olarak kurgulanmaktadır. İki figürün arasında önce aşk yerine saygı duyma ve hayran olma varken zamanla yerini tutkulu bir aşka bırakmıştır. *“Suad’ın gözleri şefkatli bakışlarını kaybetmeksizin Necib’e döndü ve bu bakış o kadar derin bir samimiyetle nemliydi ki Necib ruhu eriyor zannetti...”* (Rauf,57) Ancak ikisi de aile kurumuna leke düşürecek bir davranışta bulunmak yerine âşık iki insan olarak ölmeyi, yaşamaya tercih etmişlerdir.

“Necib kapının önüne kadar koşmuştu, dehşetli bir sıcaklıkla boğuluyorlardı, tekrar Necib; “Suad!” diye inledi... Süreyya Necib’in dehşetle haykırarak içeri atıldığını gördü “Necib” diye koşmak istedi; fakat dehşet bir çatırtı ile tavanın yıkılıp oda kapısının ateş içinde kaybolduğunu görerek deli gibi döndü...” (Rauf,300)

Anlatıcı her iki figürü için de toplumsal değerleri kendi duygularının önünde tutan, sağduyulu ve dengeli figürler olarak resmeder.

Suad, aşkı ile ahlak arasında kalıp Necib'e olan duygularına yenik düşüp ihtiraslı bir kadın haline gelmek yerine yuvasına laf getirmeyecek şekilde davranıp aile kurumundaki erdemli yaşamına devam etmiştir. Ancak Suad ne kadar erdemli olursa olsun o da bir kadın olarak bir kalp taşımaktadır. Kurgunun sonunda iki âşığın ölümü tercih ederek aslında aşklarının hem ne kadar masum hem de ne kadar büyük olduğunu göstermeleri yapıtta iki kavramın yüksekliğini vurgulamaktadır.

Kurgu incelendiğinde kadının toplum ve aile içerisindeki yerinin genişlemesi ve sağlamlaşması noktasında Suad karakteri idealize edilmiş bir figür olarak karşımıza çıkmaktadır. Temsil ettiği değerler, olması gereken ve arzu edilen ideal ev hanımının nitelikleri bunu yansıtmaktadır.

2) Necib:

Necib Süreyya'nın halasının oğludur. Yakışıklı, zarif ve eğitilmiş bir gençtir. Yaşlıları çoktan evlenmiştir fakat Necip hala bekârdır ve evlenmeye hiç sıcak bakmamaktadır. Onca ilişki yasamasına rağmen kadınların hepsi ona aynı gelmekte ve ideal bir evlilik düşüncesinin olabileceğine inanmamaktadır.

“Önce bin bir renkli bir hayat gibi görünür, hiç birbirine benzemez eğlencesi var gibi gelir, fakat o kadar tek renk, aman yarabbi o kadar tek renktir, görünen yüzler daima o kadar ayındır ki... Mahremiyetsiz, samimiyetsiz, gösterişli bir taklitten, soğuk sarı bir taklitten ibaret bir hayat...”(Rauf,52)

Necib'in herkesin imrendiği ve dışarıdan mükemmel görünen bu Beyoğlu yaşantısının içinde bulunması gerçek insan ilişkilerini görmesini sağlamıştır ve bu hayatın aslında o kadar da imrenilecek bir yaşantı olmadığını göstermektedir.

“ Her karşına çıkanla müthiş bir rekabet, bir mücadele, bir düşmanlık... İkiyüzlülük, alay, kendini beğenmişlik... Bu aç kurdun elinden bütün yüzler

morarmış, bütün gözler bulanmış; herkesin başarısı öbürlerinin ayakaltında ezilmesine bağlı imiş gibi bir çekememezlik, bir kin, kimse kimseyi beğenmez, üstünden başından tutunuzda konuştuğu Fransızca' ya kadar her şey alay için bir bahane olur. Zaten hep sahtekârlıktan ibaret olan yüzünde göz dudağa, dudak çeneye güler... İğrenç bir şey yani.” (Rauf,52)

Bu düşünceleriyle Necib, sosyal konularda, ilişkiler konusunda tedirgin, huzursuz ve güvensizlik içinde yaşamını sürdürmektedir.

Necib okura umursamaz ve kadınları maddi bir varlık olarak gören bir erkek olarak sunulmuştur, çünkü içinde bulunduğu ortamlar ve bu ortamlarda gördükleri sebebi ile kadınlara olan güveni neredeyse yok olmuştur. Bu nitelikleriyle Necib yaşantı ve duygularıyla evlilik kurumuna uzak bir görüntü sergilemektedir. Fakat Necib Suad'ı yakından tanıdıktan sonra evlilik kurumuna bakışı değişmiştir. İlk başlarda kesinlikle hayır gözü ile baktığı evlilik zamanla Suad'ı tanıdıktan ve Suad'ın Süreyya ile olan mutlu ve ideal evliliğini gördükçe evliliğe karşı bakış açısı daha olumlu bir hale gelmiştir. Necib'in gözünde Suad ve Süreyya evliliğinin bu kadar güzel ve içten olmasının tek nedeni Suad'ın çabalaması ve tüm diğer tanıdığı kadınların aksine bir melek olmasıdır. Zaten Necib'e göre evlilik olgusunun gerçekleşebilmesinin tek yolu Suad gibi bir insanla evlenilmesidir. Kurgudaki bu değişim bu iki figürü, Necib ve Suad'ı, birbirine yaklaştırmaktadır.

“Necib, şemsiyeye, çarşafa, peçeye, eldivene, bu kadın şeylerindeki inceliğe ruhunun derinliklerinde özlemiş gibi titreyen bir tutkuyla bakıyor, sonra Suad'ın küçük, bir küçük kuş denilebilecek ellerinin şemsiyeyi tutuşundaki şiire hayran olarak perişan oluyordu.” (Rauf,65)

Suad'ın Süreyya ile çok az ortak yönleri varken ve bu sebeple çok az vakit geçirirlerken, Necib ile ortak yönleri o kadar çoktur ki Necib adeta Süreyya'nın bıraktığı boşluğu doldurmaktadır.

Suad piyano çalarken yanında Süreyya'yı bulamazken “...Necip alçak bir sandalye alarak köşede piyanonun yanına gelip oturmuştu...”(Rauf,22) Suad ile Necip birbirlerini tamamlamaktadırlar. Birbirleri ile bu kadar uyumlu olmaları Necip ve Suad'ı daha da yakınlaştırmıştır. “Hizmetçi kızın “Necip bey geldi” demesi bu yalnızlık, bu endişe arasında ona birden sevinç verir gibi oldu. O kadar bunalmıştı ki Necibin bu ansızın gelişi onu çok mutlu etti...” (Rauf,83) Bu yakınlık Necip'in evlilik hakkındaki fikirlerini değiştirmektedir. “...Necip son dakikalarda garip bir hüznün içine gömülerek bu mutlu karı kocaya bakıyor eğer evlilik bu ise hiç fena bir şey olmadığını görüyordu...” (Rauf,31) Fakat Necip'in Suad'da buldukları tamamen masum ve saygıdeğer niteliklerdir. Necip tanıdığı tüm kadınlardan çok farklı olan bu kadına hayranlıkla karışık saygı duymaya başlamıştı ve adeta Suad'da ideal evlilik unsurlarından olan ideal kadını bulmuştur. Hatta “...hayalinde Süreyya'yı görüyor, Suad'ı onu beklerken görüyor, yine onların şevkle ve huzur içinde geçecek gecelerinin yanında kendi geçireceği gecenin acılığı şimdiden kalbine çöküyordu...” (Rauf,41) Bunun içindir ki içinde büyüttüğü aşkı lekeleyecek bir taşkınlıkta bulunmamıştır. Aralarındaki “eldiven” simgesi belki de ilişkilerinin el değmemişliğine vurgu yapmak için kullanılmış bir simgedir. Suad; Necip'in tanıdığı tüm diğer kadınların aksine bir melektir.

“Hep tanıdığı kadınları düşündükçe ya sefaletin yol açtığı namusları pahasına servet ve tantana içindeki kızları, ya da salon hayatının çeşitli sebeplerle solmuş evli kadınlarını görüyor, “pislik içinde masumiyet aramak... Bulunamayacağı belli olan yerde inci avlamak...” diye gülüyordu. Böyle yüce eğilimlerle, kocasına desteğiyle temiz ve aydınlık kalmış kadınların ne kadar az olursa olsunlar niçin bulunmayacağını kendi kendine soruyordu.” (Rauf,75)

Zamanın değer yargılarına göre evli bir kadın ya da bir erkeğin başka bir ilişki yaşamaması gerekmektedir. Suad ve Necip'in durumunda gerek akraba olmaları gerek de ikisinin de o dönemde ağza alınmaz bir tabuyu gerçekleştirilmeyecek kadar iyi ve erdemli

insanlar olmaları Necib ile Suad'ın gereğinden fazla yakınlaşmasını önlemektedir. Suad'ın Süreyya'yı çok sevmesi fakat Süreyya'nın Suad'ın evlilikten beklentilerini anlayamaması Necib ile Suad'ı daha çok yakınlaştırmaktadır. Necib Suad'ı bu kadar sevmesine rağmen Suad'a istediği kadar yaklaşmaması hatta kaçması,

“Suad başını dikişten kaldırıp kapıdan giren Necib'e bakarak; ”Ooo! Sizde bir hazırlık var?” dedi... “Evet, kaçıyorum” diye cevap verdi. Ve üzüntüsünü göstermemek için, birçok işler, gezilecek yerler, çoktan beri ihmal ettiği dostlara dair masallar anlatıyor, mecburiyetten bahsediyordu. Hâlbuki burada kalmak için canını vereceği halde, işte kaçıyordu.” (Rauf,128)

Necib'in yaşadığı bir ahlak aşk ikilemidir. Yapabilecek olmasına rağmen Necib Süreyya'ya ihanet etmemekte aşkı ile erdemli kalma ikileminde erdemli kalmayı seçer yani aşkını kalbine gömmektedir.

3) Hacer:

Hacer Süreyya'nın kız kardeşidir. Yapıtta Hacer'in evliliği Suad ve Süreyya'nın evliliğinden farklı bir evlilik olarak konumlandırılmıştır. Hacer, Suad ve Süreyya'nın örnek ve sevgi dolu evliliklerinin aksine eşi Fatin ile evliliğinden pek mutlu değildir. Bunun sebeplerinden biri Fatin'in karakteri ve fiziksel özellikleridir. *“Allah aşkına bak hemşire alını nasıl parlıyor börekçi çırakları gibi... Yakalık ile fes arasında oturunca katlanan enseyi göstererek -Ah ne kadar iğreniyorum bir bilsen kardeşim...” (Rauf,230)* Kocasını beğenmemektedir. Bu durum sadece Hacer'in içinde kalmamakta, ev halkı tarafından da anlaşılmalıdır, Hacer de zaten bu durumu (kocasını sevmemesi) saklamak için uğraşmamaktadır. *“Tuhaf evlenme, tuhaf koca, tuhaf karı... Özellikle tuhaf karı...” (Rauf,11)* diyerek bu durum Süreyya tarafından dile getirilmiştir. Çünkü Hacer kocasına karşı olan duygularını dışarıya yansıtmaktadır. Fatin haricinde etrafındaki her olaya ilgisi vardır. Özellikle

Necib'e. Akraba olmalarına rağmen Necib Beyoğlu'ndaki tüm bayanlara olduğu gibi Hacer'e de çekici gelmektedir.

Fatin gibi birinin eşi olan Hacer'e genç ve kibar Necib daha cazip gelmektedir.

“O zaman Hacer'in düğününden evvelki halini anlatmaya başladı; genç kızın söylediği, itiraf ettiği ümitlerini, emellerini, bütün genç kızların kadın olacakları zamana dair hayallerini anlattı, bugün o genç kız, karşısında birden böyle iş yerinde otura otura, yaşlı memurlar arasında büyüyerek yaşlanmış, tembelleşmiş bir koca bulunca ne hale geldiğini gösteriyordu: -Şimdi düşün, ... İşte mesela Necib Bey, ona pek ala bir koca olabilirdi. Öyle biriyle evlenseydi zanneder misin ki, Hacer böyle olurdu? Daha doğrusu böyle olsa belki doğal gelirdi. Ancak şimdi Hacer evvelkinden titiz, evvelkinden hırçındır; ama yemin ederim ki kötü kalpli değildir. Sen kardeşisin ama benim kadar bilemezsin, kadın kadını daha iyi tanır.” (Rauf,12)

Hacer'in kocasına karşı olan bu tutumu yapıtta okuyucuya Hacer'in Suad ile diyaloglarında ve Süreyya'nın düşüncelerinde yansıtılmaktadır. Süreyya Hacer hakkında ne kadar laf ederse etsin Suad hep iyimser olmuştur ve Hacer'i savunmuştur. Suad'ın bunca iyimserliğinin aksine Hacer'in tutumu şımarıklık ve kabalık üstüne olmaktadır. Bu yönüyle Hacer ve Suad'ın birbirine zıt iki figür olarak kurgulandığını görmekteyiz.

“...Suad'ın üstünlüğü, güzellikte belki Hacer'den gerideydi, ama Suad'ın bütün şeylerde ona üstünlüğü o kadar göze çarpıyordu ki, bunu Hacer'in fark etmemesi mümkün değildi. Ahlakta, ağır başlılıkta, uysallık ve nezakette bu üstünlük Suad'a öyle bir hal veriyordu ki, güzelliği bundan zenginleşiyordu. Kocasına olan bağlılığı, sakın, daima güler yüzlü, daima alçak gönüllü halleri bir yükseliş sebebi oluyor, onu yükseltiyordu.” (Rauf,23-24)

Hacer'in bu davranışlarının hoşgörü ile karşılanması belli bir yerden sonra zor bir hale gelmektedir.

“Necib eğer Suad'ın yumuşaklığı ve iradesi olmasa Hacer'le anlaşmanın mümkün olmayacağını anlıyor, Hacer'in fırsat bilerek beklenmeyen şu hırçın saldırılarına Suad'ın nasıl bir anlayışla tahammül ettiğini fark ediyordu.”

(Rauf,23-24)

Yapıtta anlatıcının Hacer'i Suad'ın zıttı gibi konumlandırması, Suad ve Hacer figürleri zamanın değer yargılarına göre ideal ve ideal olmayan kadın olarak yansıtılması bu iki figürün davranışları üzerinden kurgulanır ve evlilikleri de bu karakterlerin bir yansıması gibi okuyucuya aktarılmıştır. Suad çok düşünceli, saygılı, nazik ve mesafelidir. Kocasını Süreyya'yı sever, onu kaybetmek istemez. Suad eğitilmiş, görgülü, sanatlarla ilgilidir. İnce bir zevki vardır, hem döşediği yalıda hem de kıyafetinde bu zevk kendini gösterir. Suad'ın tam zıttı görünüşü Hacer ise kocasını Fatin'den tiksindir ve bunu açıkça söylemekten de çekinmez. Fatin eve içgüveysi olarak girmiştir ve anlatıcı tarafında esenliksin bir yaklaşımla konumlandırılır. Tek endişesi kayınpederini memnun etmektir. Bu yüzden de onunla durmadan tavla oynar. Suad ve Hacer evliliklerine hareket ve neşe gelmesi için çocuk isterler ama Fatin bir türlü Hacer'le çocuğunun olmasını istemez, gerekçe olarak da maddi imkânsızlığı ileri sürer. Ancak okuyucuya aile kurumunun tam ve sağlıklı olabilmesi için çocuğun oldukça gerekli ve önemli olduğu aktarılmıştır. Dönemin değer yargılarına göre çocuk eşler arasındaki muhabbeti de geliştirip derinleştirmektedir. Fakat gelin de görünüşü de evliliklerinde çocuğa sahip olamamışlardır bu da iki figürü birleştiren bir ve neredeyse tek noktadır.

Hacer düşündüklerini, mutsuzluğunu açıktan açığa söylemekten çekinmeyen bir kadındır, fakat onun davranışları zarafetten yoksundur. Süreyya da ona benzemektedir. İki kardeş yaşadıkları evden sıkıldıklarını söylemekten çekinmemektedir. İki kardeş arasındaki en önemli fark Süreyya'nın eşini sevmesi, Hacer'inse eşinden tiksintmesidir. Eve damat olarak

giren Fatin iyi görünmeye çalışarak kayınpederine sığınmakta ve onun himayesini kaybetmekten korkmaktadır. *“Fatin bey ötede, gayretli bir aday gibi beyefendinin gözüne girip evde demirbaş olmak için her şeyi yaparken...”* (Rauf,11) Suad zamanla kayınvalidesini daha iyi anlar. Onların kısa süre Boğaziçi'ne gitmiş olmaları artık büyük ailelerin dağılmakta olduğunu gösterir.

Hacer ile Fatin'in evliliği sorunlarla başlamış ve zamanla bitmiştir. Kocasını ile aralarında duvar örülmüştür:

“...Süreyya'nın iddiasına göre her işte olduğu gibi bunda da babasının aldığı kötü tedbirlerin bir sonucu olarak, kötü bir koca bulmuş olan kız kardeşi Hacer, evleneli daha bir sene olduğu halde kocasından soğumuş ve aralarında açıkça görülen bir kayıtsızlık vardır...” (Rauf,11)

Bu nedenle Hacer'in evliliğe bakışı Suad'ın bakışı ile taban tabana zıttır. Hacer'e göre evlilik bir azaptır, çünkü kocasını sevmemektedir. Bu da onu Necib'e ve diğer erkeklere yaklaştırmakta ve kalbi ihtiyacını dışardan karşılamaya sevk etmektedir. Kurgu boyunca bu durum bir sona bağlanmadan böyle devam edip gitmektedir.

5) Süreyya:

Süreyya karısını sevmekle birlikte karısının duygularını fark etmeyen, onun zevklerini paylaşmayan, hayata onun gibi bakmayan ve daha bireysel eğilimler peşinde olan, kendi mutluluğuna odaklanmış bir figür olarak kurgulanmıştır. Yapıtta Süreyya karısının piyano çalmasını dinlemek yerine tekne ile balık tutmaya gitmekte Suad ise sürekli kocasını düşünmektedir. Suad, çok sıkılan Süreyya'nın mutluluğu için Süreyya'dan daha çok çabalamasına rağmen, Süreyya evliliği için yeterince çaba göstermemektedir. Bunun nedeni Süreyya'nın yerine babasının karar vermesidir, en azından Süreyya'nın bunu *“...mümkün olmuyor, babam izin vermiyor... Çünkü... Çünkü istemiyor, sevmiyor; işte hepsi bundan! Eğer o istese mutlu olacağız...”* (Rauf,8) diyerek sorunun tek nedeninin babasının baskı tutumu

olduğunu düşünmesidir. Bu düşünce tüm hayatına hâkim olmuştur. Baskıcı bir babanın çocuğu olması Süreyya'yı daha içine kapanık ve kararlarını kendisi veremeyen bir figür haline getirmektedir. Hatta anne ve babası ile yaşadığı kasvetli ortamdan çıkmaya çabalaması gereken kişi kendisi olması gerekirken bunu karısı Suad başarmaktadır.

Yapıtın başı ve sonu kasvetli olan köşkte geçer. Bu köşk ve içindekiler hayatın gerçek tarafıdır. Kurgunun sonunda yine oraya dönülmesi de gerçeklerden kaçınılamayacağını bir göstergesi işlevini görmektedir. Bu ailenin yaz ayları bir mutluluk beldesi olan Boğaziçi'ndeki yalıda geçmektedir. Suad, beklediği gibi Süreyya ile her an beraber olamamaktadır. Süreyya bütün gününü denizde geçirmeye başlamıştır. Suad ise deniz tuttuğu için kocasına katılmamakta ve yalıda yalnız kalmaktadır. Süreyya karısının ilgi ve zevklerine karşı duyarsız olup sadece kendi eğlencesiyle meşgul olduğu için karısıyla arasında günden güne derin bir uçurum oluşmaktadır. Bu da aile kurumlarının sarsılmasına en büyük gerekçedir. Eşler arasındaki kopukluk evliliklerinin de sıradanlaşmasına neden olmaktadır.

Süreyya karısı Suad'ı çok sevmektedir. Fakat evliliklerinin neşesi ve kendi mutlulukları için Suad kadar çaba göstermemektedir. Suad'ın önceliği kocasının mutluluğu iken Süreyya Suad'ın duygularına ya da evlilikten beklentilerine öncelik vermemektedir. Yalıya taşındıklarından beri Süreyya'nın tek eğlencesi ve uğraşı deniz ve sandal haline gelmiştir.

“Sandalın geldiği günden beri Süreyya rüzgâr buldukça fırsatı kaçırmıyor, hemen balkona çıkıp sandalciya sesleniyordu. Bu ses şimdi Suad'ın korkulu rüyası olmuştu. Durgun hayatından bir fırtınanın merhametsizliği ile tekrarlanıyordu. Önceleri beraber olabilmek için beraber çıkmak istemişti. Fakat deniz onu harap ediyor, günlerce sersem bırakıyordu.” (Rauf,81)

Bu sebeple yalıya taşınınca Süreyya daha çok bireysel vakit geçirmeye başlamakta Süreyya Suad'ın kendisinin mutluluğu için çabaladığını görememekte ve Suad'ın evlilikten beklentilerini anlamamaktadır. *“Kendisini anlasaydı, ah Suad'ın kalbinde ne elemeler, ne*

hasretler olduğunu anlasa da öyle hareket etseydi...” (Rauf,82) Süreyya’nın kendi mutluluğu gün geçtikçe Suad’ın isteklerinin ve önceliklerinin önüne geçmektedir. Bu da Süreyya’nın bencil bir insan haline geldiğini göstermektedir. Suad’ın hiçbir isteği yerine gelmemektedir.

“Önceleri ricaya gerek görmeyen Süreyya şimdi gittikçe artan şakalarla her arzusuna karşı gelebiliyor, Suad’ın istemediği şeyleri bile yapıyordu... Ne olursa olsun ricası kabul edilmiyor ve istemediği şey yapılmış oluyordu.” (Rauf,83) Bu sebeple Suad gün geçtikçe Süreyya’dan uzaklaşıp Necib’e yaklaşmaktadır. Yapıtta Süreyya’nın evlilikteki pasif rolü Suad ile Necib figürlerinin üzerinden aktarılan ana sorunsalda araç olarak kullanılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışmada, Mehmet Rauf’un Eylül adlı yapıtında evlilik teması ve karakterlerin duygu durumlarının değişimi karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmiştir. Yazarın amacı aynı dönemdeki zıt evlilik anlayışını sembolize eden karakterlerin (Hacer-Suad, Necib-Süreyya) evlilik olgusuna bakış açılarının farklılığını göstermektir. Bu amaçla farklı kültürlerden ve farklı yaşam tarzına sahip karakterleri bir araya getirmiştir. Suad ve Necib değer verdiği insanlara ihanet etmek yerine kendi isteklerinden vazgeçen, fedakâr figürler olarak kurgulanırken, Hacer ve Fatin ise buna karşılık kendi isteklerinin peşinde gitmeyi uygun gören ve başlarına buyruk figürler olarak yansıtılmışlardır. Yazar adeta olaylara doğru yaklaşım ve yanlış yaklaşımın neler olduğunu figürler üzerinden somutlamaktadır. Doğru yaklaşım ve yanlış yaklaşımı da bir ahlaki ikilem yaratarak sağlamıştır. Yapıtta figürler evlilikleri ve toplumun değer yargılarına göre erdemli davranmak arasında bırakılmıştır. Bu ahlaki ikilemde; yazar Süreyya’yı ise Suad’ın kurgu içinde duygusal olarak söz konusu süreç ve ikilemlerde kalmasını sağlayacak yardımcı bir araç olarak kurgulamıştır. Yapıtta Süreyya bir yan karakter olarak yansıtılmaktadır. Yine bir yan karakter olarak aktarılan Süreyya’nın annesi ise kendine has bir takım özelliklerle beraber Suad için rol model olabilecek bir karakter olarak yansıtılır. Süreyya’nın annesinin gerek geleneksellikte gerek de ailevi meselelerdeki güçlü duruşunda Suad’a bir örnek oluşturmaktadır. Mehmet Rauf bu yapıtta bütün ikilem ve kararsızlıklarına rağmen

Suad figürü aracılığı ile evlilik kurumunun kutsallığını korurken aşk duygusunun da insanlar için olağan bir olay olduğunu belirterek yapıtını tamamlar.

KAYNAKÇA:

Rauf, Mehmet. Eylül. Ankara: Say Yayınları, 2011